

Zpráva o činnosti Společnosti pro dějiny věd a techniky za rok 2004

Poslední výroční členská schůze naší Společnosti pro dějiny věd a techniky (SDVT) se konala 6. května 2004. Byl na ní zvolen nový výbor SDVT, a to ve složení (podle abecedy a bez titulů): H. Barvíková, J. Folta, V. Karpenko, M. Sekyrková, P. Svobodný, M. Šolc a E. Těšínská. Kooptovány byly ještě J. Nekvasilová a A. Mikovcová. Předsedou na další čtyřleté období byl výborem zvolen Doc. RNDr. Martin Šolc, pracovník Astronomického ústavu UK na MFF UK v Praze. V roce 2004 se výbor sešel celkem osmkrát a účast jeho členů byla v průměru 77,5 %. Vzhledem k tomu, že jeden člen výboru je z Brna a nemůže pokaždé přijet a dva členové mají pedagogické povinnosti, které jim často kolidovaly s datem schůze, je tato účast jistě postačující. Výbor byl vždy schopen usnášení.

Dvakrát ročně, obvykle v květnu a v listopadu, jsou na výborové schůze přizváni předsedové sekcí a poboček, aby byli informováni o práci ve společnosti a o dění v oboru a sami mohli informovat bezprostředně o činnosti svých organizací. Vzhledem k volbám se tato „rozšířená“ schůze výboru realizovala pouze v listopadu, kdy se především projednávala činnost během celého roku; zúčastnili se zástupci poboček v Plzni, Olomouci a Hradci Králové, ostatní poslali zprávy o činnosti písemně. Je potěšitelné, že nově založená pobočka v Hradci Králové úspěšně rozvíjí svou činnost úzce spojenou s exkursemi do pro dějiny věd a techniky významných míst východočeské oblasti.

Z odborných úkolů měla prioritu přednášková a ediční činnost. Pokračovalo se v každoročním pořádání seminářů pro vyučující dějinám věd a techniky na českých a slovenských vysokých školách. Tyto semináře (v roce 2004 byl seminář už 21. v pořadí) bývají dvoudenní a účastní se jich obvykle 30 až 40 zájemců. Kromě přednášek jsou na nich obvykle též prezentovány nové pomůcky (knihy a audiovizuální pomůcky). V letošním roce vedle příspěvků jednotlivých účastníků z České republiky i ze Slovenska bylo také zmíněno již desetileté budování badatelské skupinky v NTM a její ocenění společnou cenou Ministra kultury ČR a Asociace muzeí a galerií »Gloria muzaealis« v květnu 2004 za trojdílné »Studie o technice v českých zemích 1945–1992«.

Mimoto pořádá Společnost různá mezinárodní i tuzemská zasedání k dějinám jednotlivých oborů, na řadě dalších se přímo podílí nebo se její členové takovýchto akcí aktivně účastní a referují pak o nich v odborném tisku.

Těžiště činnosti je však doma a každoročně se koná nejméně deset významných akcí, které by si zasloužily připomenutí. Mnohé budou ještě zmíněny v souvislosti s výčtem aktivit sekcí a poboček Společnosti. Z mezinárodní spolupráce je třeba připomenout styky se slovenskou Spoločnosťou pre dejiny vied a techniky a s Mezinárodní unií pro dějiny a filosofii vědy / Divize dějin věd.

Velkou důležitost přikládá Společnost pro dějiny věd a techniky ediční činnosti, zejména vydávání časopisu DVT, který je jediným českým periodikem v této oblasti. Každoročně vycházejí čtyři čísla s daným rozsahem 256 stran, který byl letos záměrně překročen, aby mohly být v jednom čísle publikovány nahromaděné recenze a zprávy o literatuře. Ročník XXXVII, 2004, obsahoval 10 článků (jeden byl zařazen do rubriky Diskuse), 3 z nich byly věnovány obecným otázkám dějin vědy (filosofie vědy, dějiny vědeckých institucí, věda a společnost), 4 dějinám lékařství, resp. zdravotnictví a příbuzným oborům (eugenice, antropologii), po jednom chemii, resp. elektrochemii, fyzice a technickým oborům (dějinám těžby uranu). Vedle těchto článků bylo zveřejněno 17 recenzí, aktuální informace o Společnosti, zprávy o vyšlé literatuře a o různých akcích

v oboru dějin věd a techniky. Zde je třeba připomenout, že vydávání časopisu je každoročně subvencováno prostřednictvím Rady vědeckých společností.

Kromě časopisu vydala společnost ve spolupráci s Národním technickým muzeem další, v pořadí již osmý svazek cizojazyčné řady *Acta historiae rerum naturalium necnon technicarum*, věnovaný mezinárodnímu sympoziu *Science in Contact at the Beginning of Scientific Revolution*.

Dále byly vydány v řadě *Práce z dějin techniky a přírodních věd* tři další svazky, o dvou se zmiňujeme mezi aktivitami Sekce pro výuku dějinám věd a techniky. Třetí byl naplněn výsledkem Výzkumného záměru MK00002329901 »Česká technika na pozadí světového vývoje«, který je součástí institucionálního výzkumu Národního technického muzea.

Významná část odborné činnosti probíhala v pobočkách a sekcích:

- Brno (předsedkyně PhDr. J. Kalendovská). Brněnská pobočka pořádá každoročně v brněnském Technickém muzeu několik schůzí, spojených s vysoce odbornými přednáškami, a střídá se s olomouckou pobočkou v pořádání tradičního Zapletalova a Wondrákova dne z dějin medicíny (vloni byl již devatenáctý). Část přednášek v brněnské pobočce byla kromě dějin lékařství také z dějin biologie, muzejnictví, vodárenství, kartografie a jiných oborů. Činnost pobočky lze sledovat na internetu (<http://www.math.muni.cz/~sisma/SDVT/sdvt.html>). Pobočka též organizovala práci na projektu *Matematika v českých zemích ve 20. století*, jehož výsledek je rovněž dostupný na internetu (<http://www.math.muni.cz/~sisma/history/internet.html>).
- Hradec Králové (předseda doc. dr. J. Rychtera). Tato nově ustavená pobočka spolupracuje s Krajským muzeem a s tamní Vysokou školou pedagogickou. Zorganizovala čtyři schůze s přednáškami, exkurzi do vodní elektrárny v Hradci Králové a návštěvu Bílé věže tamtéž s přednáškou.
- Olomouc (předseda prof. MUDr. B. Mrňa). Olomoucká pobočka spolupracuje se Spolkem lékařů a místní Vlastivědnou společností. Každoročně uspořádala 5 pracovních schůzí s přednáškami, většinou z dějin lékařství. Jak již bylo uvedeno, střídá se s Brnem v pořádání Zapletalova a Wondrákova dne.
- Plzeň (předseda doc. MUDr. J. Kohout). Plzeňská pobočka je zaměřena na dějiny lékařství a na dějiny techniky. Její členové pořádají přednáškové večery, podílejí se na výuce dějin techniky a elektrotechniky, zabývají se dějinami letectví atp. Většina jejích členů rovněž aktivně publikuje odborné i popularizační práce z dějin vědy a techniky.
- Ústí nad Labem (předseda Ing. B. Krivý). Tradičním zaměřením ústecké pobočky jsou dějiny techniky, jejichž výuku na Univerzitě J. E. Purkyně též její členové zajišťovali. Zvláště velkou pozornost věnuje pobočka dějinám dopravy a jejich popularizaci formou přednášek, výstav, publikací i exkurzí.

Z práce odborných sekcí je třeba připomenout alespoň toto:

- Farmaceutická sekce (předseda doc. RNDr. PhMr. V. Rusek) pořádá každoročně ve spolupráci s Českou farmaceutickou společností několik akcí – na jaře sympozium v Praze, před prázdninami tematický zájezd do ciziny po farmaceutických muzeích a sbírkách a potom na podzim v Brně sympozium v rámci kongresu MEFA. Členové se podílejí též na akcích pořádaných českým Farmaceutickým muzeem.

- Lékařská sekce (předseda prof. MUDr. et PhDr. E. Strouhal) pořádá ročně jeden až dva podvečery s přednáškami a podílí se na dalších akcích, jako již zmíněné 6. sympozium v Košicích. Členové sekce připravili knihu o dějinách lékařství v českých zemích a věnovali se též přípravě 7. mezinárodního sympozia z dějin medicíny, dějin veterinární medicíny a farmacie, které se bude konat v červnu 2005 v Olomouci.
- Přírodovědecká sekce nevyvíjela prakticky téměř žádnou činnost.
- Sekce pro výuku (předseda RNDr. J. Folta) připravila již 21. seminář pro vyučující dějinám věd a techniky. V rámci spolupráce s německými historiky matematiky doporučila Krátkému filmu v Praze dabing a české vydání čtyř hodinových videokazet o dějinách matematiky připravených centrem pro výuku university v Hildesheimu. Dále ve spolupráci s Výzkumným oddělením pro dějiny techniky a exaktních věd připravila vydání dvou svazků SDVT v řadě Prací z dějin techniky a přírodních věd (Učitelé na německé technice v Brně 1849–1945; Dějiny matematiky I).
- Společná báze pro dějiny matematiky SDVT a Jednoty českých matematiků a fyziků spojuje všechny historiky matematiky internetovou konferencí a organizuje v Brně pravidelné schůzky z dějin matematiky.

Výbor, především dr. Pavel Drábek ve spolupráci s dr. J. Foltou, se věnoval také přípravám na připomenutí 40 let od založení Čs. společnosti pro dějiny věd a techniky, které uplynou v dubnu 2005; tomuto výročí bude v prvním čísle časopisu DVT ročníku 2005 věnováno několik článků. Rok 2005 je světovým rokem fyziky a přípravě akcí při této příležitosti se věnují členové výboru dr. E. Těšínská, dr. J. Folta a doc. M. Šolc. Z dalších akcí roku 2005, na kterých se bude SDVT spolupřátelsky podílet, je třeba zmínit již uvedené 7. česko-slovenské sympozium k dějinám medicíny, veterinární medicíny a farmacie, které se bude konat v Olomouci a jehož hlavními pořadateli jsou instituce olomoucké Univerzity Palackého – Ústav sociálního lékařství a zdravotní politiky LF UP a Archiv UP.

Praha, 14. ledna 2005

Doc. RNDr. Martin Šolc, CSc.
předseda SDVT